

Inkluze a žáci se specifickými poruchami učení.

PhDr. Kamila Balharová













Dyslexie

"Dyslexie je specifická porucha učení neurobiologického původu. Je charakterizována obtížemi v přesném nebo plynulém rozpoznávání slov, nedostatky v hláskování a rozlišovacích schopnostech. Příčinou těchto potíží je deficit fonologické komponenty jazyka, který není vzhledem k úrovni dalších kognitivních schopností a výukových možností očekáván. Sekundárními následky jsou problémy v chápání čteného textu a omezená zkušenost se čtením, které mohou bránit dalšímu rozvoji jazykových schopností a vzdělání."

Mezinárodní dyslektická asociace a Národní institut zdraví a vývoje dítěte v USA. Dickman 2003 in Matějček, Vágnerová 2006, str. 8

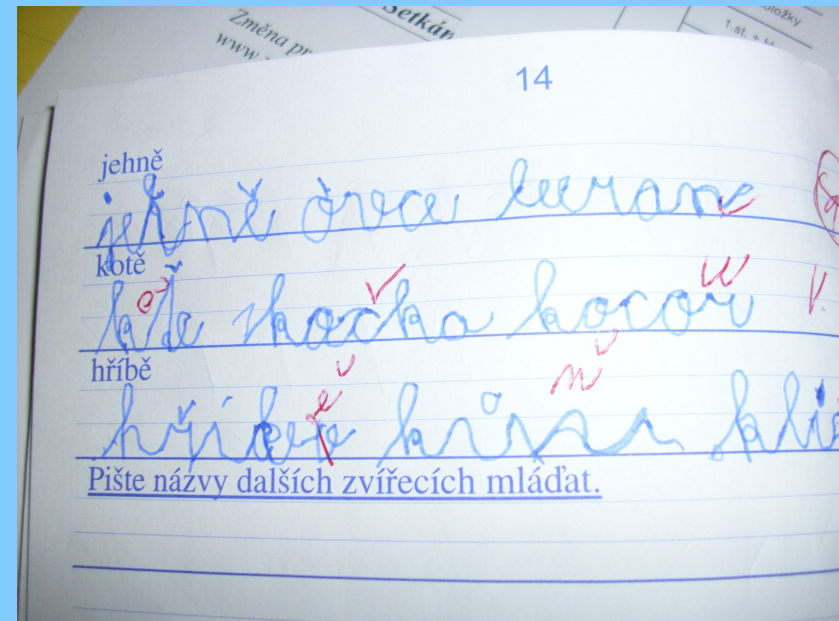
Dysgrafie

Zraková paměť

$\beta \rightarrow \beta$ 	$\beta \rightarrow t$ 	$\beta \rightarrow B$ 
$t \rightarrow \beta$ 	$t \rightarrow t$ 	$t \rightarrow B$ 
$B \rightarrow \beta$ 	$B \rightarrow t$ 	$B \rightarrow B$ 
$b \rightarrow \beta$ 	$b \rightarrow t$ 	$b \rightarrow B$ 

Grafomotorický proces

- Rozvoj hrubé a jemné motoriky
- Grafomotorická cvičení zaměřená na uvolnění ramenního a loketního kloubu, zápěstí, pohyblivost prstů, plynulé pohyby po psací ploše
- Vybavování si tvarů psacího písma – kaminet.cz
- **Kompenzace – psaní na počítači**





Dysortografie

Proces psaní, který zahrnuje kódování myšlenek s užitím gramatických pravidel

- Příčiny poruch můžeme najít v sluchové percepci, řeči (dyslálie), intersenzorické integraci

Rozvoj sluchové analýzy a syntézy, sluchové rozlišování délek a měkčení

www.dys2.org

www.kaminet.cz

Zpět na začátek

3 4 5 6 7 8

Nejprve vyber číslicí obtížnost. Ta zůstane označena hnědě. Potom si vyber z motýlů.

jedna skupina zvuků

dvě skupiny zvuků

Zpět na začátek

Nastavená obtížnost: 3 tóny, změň na 4 tóny

první

vnitřní

poslední

všechno

V core 8911 Rahodni djeshoceny byVor
ropuch uční zveřjnil defnici porch uční.
„Pochy uení je všeobec používa term vztahují
se k heterogen skupině poruch, které
se projevují výrazními obtížemi v dokonalém
zvládnutý jedné nebo více dovedností
nasloucháný mluvený čtený psaný
uvažování, matematických a ostatních
schopností a dovedností, které jsou
tradičně označovany jako studijni. Termin
poruchy učení je tedy vhodně aplikován i v
situacích, kdy jedinci vykazují významné
obtíže v dokonalém zvládnání sociálních a
ostatních adaptivních schopností a
dovedností.“

Text, jak ho mohou vidět dyslektici

- Zrakové záměny hlásek ve slově - nejprve vidí a čte druhou nebo další v pořadí
- Vynechávání písmen
- Chybějící koncovky
- Di-dy, ti-ty, ni-ny
- Délky
- Interpunkce- neuvědomuje si, jak se čte, ani jaký má význam

Dyslexie a čtenářské dovednosti

Předpoklady pro rozvoj čtenářských dovedností:

- Sluchové vnímání
- Zrakové vnímání
- Orientace v prostoru a čase
- Paměť (krátkodobá – pracovní - dlouhodobá)

Sluchové vnímání

- Kaminet.cz
- Sluchová paměť
- Vnímání délky – rytmus
- Melodie

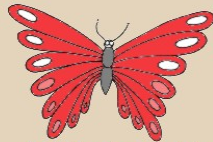
Zpět na začátek

3 4 5 6 7 8

Nejprve vyber číslicí obtížnost. Ta zůstane označena hnědě. Potom si vyber z motýlů.



jedna skupina zvuků



dvě skupiny zvuků

počet

4 2

6

1

rytmus

o o o

o

o

melodie

?

!

?

!

!

?

!

?

!

?

Sluchové vnímání

- Jiřina Bednářová Sluchové vnímání
- Olga Zelinková Sluchové vnímání
Pavučinka nebo jednotlivé sešity
zaměřené na:
 - Rozlišování DI-DY-TI-TY-NI-NY
 - Délky samohlásek
 - Analýza a syntéza slova
 - Kaminet.cz - sekce náprav

www.dys2.org

- Sluchové rozlišování
- Sluchová paměť
- Posloupnost poslechových ukázek

Sluchové rozlišování	f+ Intonace f+ Rýmy f+ Počáteční písmena Reakce f+ Jména f+ Názvy měst f Hudební tóny f Rýmy f+ Zvuky Akustické obrazy f Nákupní centrum f Letiště f Ulice Restaurace Kino Unlimited Intonation f+ Unlimited Word Line Rhymes f+ Unlimited Word Line Initial Sound				
	Stejný zvuk f Vyznění tóny f Dopravní prostředky Bci nástroje Jména Názvy měst Hledání dvojic f+ Vyznění tóny f Dopravní prostředky f Hudební nástroje f Jména f Názvy měst f+ Rýmy f+ Unlimited Same Sound f+ Unlimited Same Word-Sound f Unlimited Rhyme Pairs f Unlimited Initial Sound			Reakce na akustické obrazy Nákupní centrum Letiště Ulice Restaurace Kino	
Sluchová paměť					
Posloupnost poslechových ukázek	Otázka k příběhu Zvuky 1 Zvuky 2 Zvuky 3 Hudební tóny 1 Hudební tóny 2 Ufonština Lekce 1 Lekce 2 Lekce 3 Lekce 4 Lekce 5 Obrazkové příběhy Bezradný Martin Bezradná Kristýna Letiště	Zabíje si tašku	Řazení obrázků a zvuků f Supermarket Navrat domů 1 Navrat domů 2 Dopravní prostředky 1 Dopravní prostředky 2		

KamilaB

d=datum hodnocení
d=doba trvání hry
s=správně

	d	d	s
	26-01-11	3.8	pravda
	26-01-11	3	pravda
	26-01-11	0.5	pravda
	26-01-11	1.1	pravda
	28-01-11	1.4	pravda

Texty k nácviku délek pro starší - kaminet.cz

Epos o Gilgamešovi

Enkiduovo rozbouřené srdce se po Šamašových slovech uklidnilo a hrdina usnul. Navštívil jej horečnatý sen.

Ve snu přistoupila k jeho lůžku podivná obrovská okřídlená bytost se lví hlavou a orlími drápy a odvedla ho k plamenné podsvětní řece. Okřídlená bytost svlékla Enkidua ze šatů a nahého jej ponořila do plamenné řeky. Pak proměnila jeho kůži v ptáka. Enkidu cítil, jak obrůstá peřím a jak odchází cestou, která nevede zpátky. Vešel do podsvětí, kde se prostírá tma. Ti, kdo obývali smutnou končinu tmy, byli oděni peřím jako ptáci a pojídali prach a hlínu.

Délka samohlásek:

Báje

Bajka

Bible

Cestopis

Epos

Komenský

Kronika

Legenda

Literatura faktu

Píseň

Pohádka

Pověst

Sonet

Zrakové vnímání a čtení

- Záměny podobných písmen p-b-d-q
- V psací podobě r a z
- Záměny n-m-u
- Oční pohyby (záložky)
- Záměny a-e
- Podpora při rozvíjení sluchového vnímání
- Bednářová, Michalová
Optická diferenciacce



stejná barva



najdi barvu



jiný obrázek



otočený obrázek



najdi dvojici



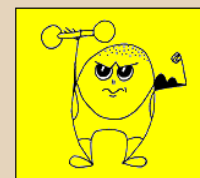
změněný obrázek



jiná velikost



chybějící dvojice



postav řadu

Orientace v prostoru a motivace ke čtení

Nápravy - zpět



nahoře/dole, nad/pod



před/za v prostoru



před/za - směr čtení

» ORIENTACE «



vpravo/vlevo



doprava/doleva



řádek/sloupec

Fíovo čtení

přechod z genetické metody na slabikovou



Základní parametry určující vhodné období:

- Dítě má za sebou nácvik jednotlivých písmen a selhává ve čtení celých slov.
- Nedokáže přečíst celé slovo najednou, neboť má výrazný deficit ve sluchovém vnímání.
- Dítě nezvládá sluchovou syntézu ani analýzu delších slov.
- Je nemotivované, nechce číst, uvědomuje si svůj problém, porovnává se s ostatními spolužáky.

Úkoly pro každý den

- Každá lekce je koncipována jako **týdenní cvičení** rozdělená na malé části – dny.
- Každý den plní dítě tři úkoly.
- Při čtení slov dbáme na porozumění významu.

Fívovo čtení 1 Slabiky otevřené

Bzuňák – A
Podtrhni a obkruhni dlouhé samohlásky – B
Čti se bzuňákem – B

A

1. den	2. den	3. den	4. den	5. den	6. den	7. den
/	/	/	/	..	/	..
/	/	/	..	/	//	//
/	/	/	//	//	/	/
/	/	/	//	..	//	/
..	/	/	/	//	..	/
/	//	..	//	..	//	..

B

1. den	2. den	3. den	4. den	5. den	6. den	7. den
ba – bá	ko – kó	sé – se	dé – dé	bi – bo	so – su	ký – pa
oe – cé	lé – le	šo – šó	ci – ci	lé – li	ší – šé	ló – tú
fi – fi	mí – mi	dý – dy	fo – fo	mi – mu	da – dó	há – pe
gá – ga	nu – nů	tu – tů	gé – gé	né – ná	tu – tá	vá – jo
hú – hu	pa – pá	vé – ve	há – há	pe – pa	ve – vý	gó – dá
chi – chi	si – sí	zí – zi	du – dů	sí – sí	ze – zá	zu – ko
jé – je	bé – bé	že – že	jó – jó	če – či	ži – žu	rá – ří

11



Kniha Život rytíře

Kniha her a čtení je zaměřena na starší **děti s dyslexií**, které již odrostly textům prvního čtení, a přesto u nich **přetrvávají problémy se čtením** a často i s porozuměním textu. Zároveň mívají také problémy delší dobu udržet pozornost.

Dobrodružný příběh je zasazený do doby konce vlády Jana Lucemburského, do doby rytířů, rytířských ctností, turnajů, ale i rozbrojů mezi jednotlivými rytíři, o kterých se král ani nedozvěděl, protože se zdržoval v Čechách jen zřídka.

Text je **doplněný mnoha herními úkoly** zaměřenými na **porozumění textu, pozornost, orientaci a zrakové vnímání**.

Text A

- Seznámení s obtížnými slovy – čtení, krokování
- V textu jsou vyznačené slabiky, pro snadnější čtení těch, kteří to ještě v této době potřebují

1A

Rytířský turnaj

starobylém	nesnadné
Fetenberku	zbohatnout
Lucemburského	ctnostných
uplatňují	vznešených
jednotlivých	

Vítejte na starobylém hradě Fetenberku. Píše se rok tisící třístý čtyřicátý pátý, za vlády Jana Lucemburského v těchto zemích. Král většinu svého času tráví v boji daleko od českého panství a v zemi se více a více uplatňují práva pánů na jednotlivých hradech, ale též práva a síla loupeživých rytířů a lapků. Jsme v době, kdy není nesnadné zbohatnout a získat moc nad velkými statky, ale kdy také každý snadno může o své bohatství, o svůj majetek, ba i o svůj život přijít. Vstupme teď do příběhu slavných i méně slavných, statečných i zbabělých, ctnostných i podlých, do příběhu rytířů této země, kteří snad jednou upadnou v zapomnění, kteří však nyní tvoří dějiny.

Ctní rytíři a statečná pážata. Bořivoj, pán na hradě Fetenberku, rytíř slavného rodu a vznešených mravů, pořádá dnes velkolepý turnaj. K tomuto klání, jehož se zúčastní i rytíř Věnceslav, syn zdejšího pána, chrabří a statečný rek, vás hradní pán všechny zve na svůj hrad a přeje všem zúčastněným rytířům ušlechtilou zábavu a úspěch v soubojích.

Text B

- Je psán bez vyznačených slabik.
- Žák může číst tento text i potichu.
- Cílem je po přečtení odpovědět na následující otázky nebo odpovědi vyhledat v textu.

1B

Rytířský turnaj

Vítejte na starobylém hradě Fetenberku. Píše se rok tisící třístý čtyřicátý pátý, za vlády Jana Lucemburského v těchto zemích. Král většinu svého času tráví v boji daleko od českého panství a v zemi se více a více uplatňují práva pánů na jednotlivých hradech, ale též práva a síla loupeživých rytířů a lapků. Jsme v době, kdy není nesnadné zbohatnout a získat moc nad velkými statky, ale kdy také každý snadno může o své bohatství, o svůj majetek, ba i o svůj život přijít. Vstupme teď do příběhu slavných i méně slavných, statečných i zbabělých, ctnostných i podlých, do příběhu rytířů této země, kteří snad jednou upadnou v zapomnění, kteří však nyní tvoří dějiny.

Ctní rytíři a statečná pázata. Bořivoj, pán na hradě Fetenberku, rytíř slavného rodu a vznešených mravů, pořádá dnes velkolepý turnaj. K tomuto klání, jehož se zúčastní i rytíř Věnceslav, syn zdejšího pána, chrabří a statečný rek, vás hradní pán všechny zve na svůj hrad a přeje všem zúčastněným rytířům ušlechtilou zábavu a úspěch v soubojích.

Úkoly:

1. Pokud jsi četl pozorně, dokážeš snadno odpovědět na následující otázky. Pokud ne, vyhledej odpovědi v textu.
 - a) V kolikátém roce se odehrává náš příběh? Napiš číslicí.

b) Jak se jmenuje pán na hradě Fetenberk?

Porozumění textu

Kdo vládne v této době v našich zemích?

- příbuzenský vztah slov, potřebuje znát význam alespoň jednoho z nich: vládne – vláda
- K této otázce žáci někdy vztahují současnost. Neuvědomí si komunikační situaci.

Text C

- Je zaměřený na porozumění větě.
- Žák má nalézt slova, která do textu nepatří.

1C

Rytířský turnaj

Vítejte na starobylém hradě Fetenberku v. Píše se rok tisící třístý čtyřicátý pátý, za vlády Jana Lucemburského v těchto zemích. Král většinu svého času tráví v boji daleko od českého současnosti panství a v zemi se více a více uplatňují práva pánů na jednotlivých hradech, ale též práva a síla loupeživých rytířů a lapků.

Jsme v době, kdy není nesnadné zbohatnout a získat probíhá moc nad velkými statky, ale kdy také každý snadno může o své bohatství, o svůj majetek, ba i o svůj život přijít.

Vstupme teď do příběhu slavných i méně slavných, statečných i zbabělých, ctnostných i podlých, do příběhu rytířů této země, kteří snad jednou upadnou v zapomnění, kteří však nyní tvoří dějiny.

Ctní rytíři a statečná pážata. Bořivoj, pán na výzkum hradě Fetenberku, rytíř slavného rodu a vznešených mravů, pořádá dnes velkolepý turnaj. K tomuto klání, jehož se zúčastní i rytíř Věnceslav, syn zdejšího pána, chrabrý a statečný rek, vás hradní pán všechny zve na svůj hrad a přeje všem zúčastněným planet rytířům ušlechtilou zábavu a úspěch v soubojích.

Úkoly:

Zahraj si na detektiva a najdi stopy jiného textu. Do textu se vloudila slova věty, pocházející z jiného textu. Čti pozorně a pokus se je najít. Každá stopa označuje jedno slovo hledané věty. Nalezená slova piš ke stopám. Pokud ti úkol nepůjde, můžeš porovnat oba texty, pak hledaná slova jistě objevíš.

Porozumění větě

Vítejte na starobylém hradě Fetenberku v.

- předložka nemůže stát na konci věty, vždy potřebuje podstatné jméno, ke kterému se vztahuje

Král většinu svého času tráví v boji daleko od českého současnosti panství ...

- nejen význam slova, ale i jeho tvar, přídavné jméno ve správném pádu, vzhledem k tomu, že zde není žádná čárka muselo by se jednat o přívlastek postupně rozvíjející

Jsme v době, kdy není nesnadné zbohatnout a získat probíhá moc nad velkými statky...

- **co není nesnadné? Může existovat tvar probíhá moc (probíhá noc – záměna písmenek) nebo probíhat moc? Mohu získat moc? U starších žáků lze poukázat na infinitiv jako podmět ve větě**

Porozumění větě

Bořivoj, pán na výzkum hradě Fetenberku...

- snadno naležitelné slovo – význam, chybný pád po předložce, můžeme poukázat na význam tvaru odvolat na výzkum

...a přeje všem zúčastněným planet rytířům
ušlechtilou zábavu a úspěch v soubojích

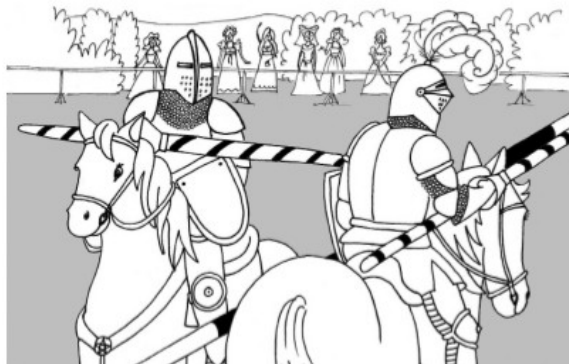
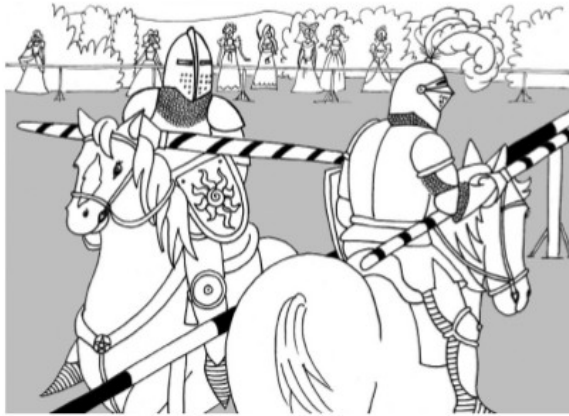
- snadno naležitelné slovo – význam, chybný slovní druh, patřilo by sem přídavné jméno (přívlastek postupně rozvíjející)

V současnosti probíhá výzkum planet.

Příklady úkolů doprovázející text

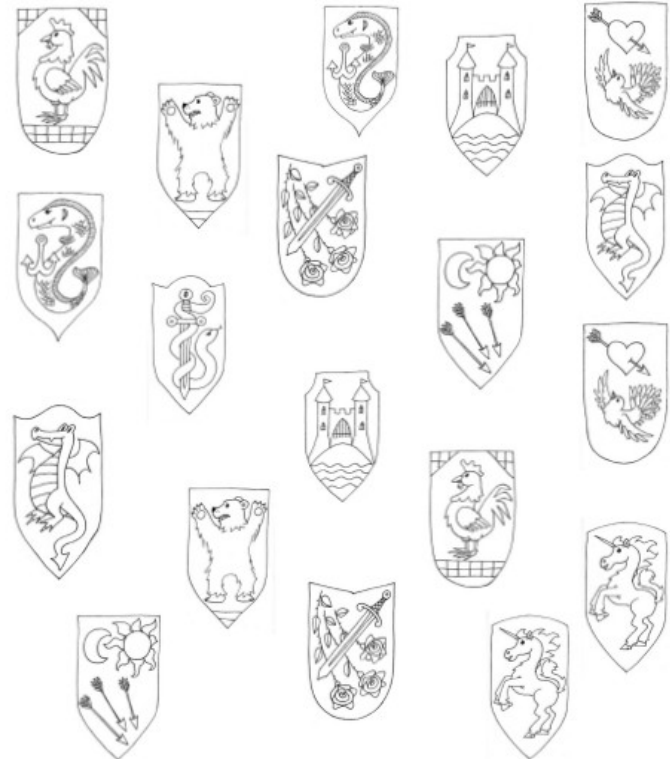
Úkol:

Hledej rozdíly:



Úkol:

Na turnaj se sjelo velké množství rytířů. Každý rytíř měl svůj erb na oblečení a na praporci. Jeden z rytířů měl svůj erb na praporci, ale ne na oblečení. Který erb je zde pouze jednou? Vybarvi ho.



Slovníček – význam slov vyskytujících se v textu

A-CH Slovníček pojmů

Život rytíře - abecedně řazený slovníček

A

B

belhat se - kulhat, chodit namáhavě

brnění - kovová zbroj chránící tělo

bujný - rychle rostoucí

C

ctnost- dobrá vlastnost, přednost

Č

čin - co je vykonáno, jednání, skutek

D, Ď

ďábel - satan, pekelná bytost, čert

dřevec - dlouhé dřevěné kopí

E

erb - původně rodový (šlechtický) znak

F

Fetenberk - název vymyšleného hradu

Pokus se spojit dvojice, které k sobě patří. Jedná se o slovo vyskytující se v textu a jeho význam.

Pokud některé slovo v prvním sloupci neznáš, můžeš si jeho význam najít ve slovníčku pojmů (strany 92-95).

nestřežené	všechny
legenda	zvířecí kůže upravená k psaní
rozvaliny	úžas
pergamen	rychle rostoucí
údiv	nehlídané
belhat se	zde ve významu pověst
bujný	zříceniny, trosky
veškeré	kulhat, namáhavě chodit
samota	skupina lidí
houfec	tekutina sloužící k psaní
inkoust	osamělé místo stojící daleko od vesnice

Logico Piccolo

- Texty a Tabulky
- Vhodné pro starší dyslektiky
- Atraktivní design
- Řešení zajímavých úkolů ne vždy jednoznačných



Čítanky pro dyslektiky

- Pro 2.stupeň lze využít čítanky III. a IV.
- Obsahují velké množství různých textů a dalších cvičení – například vyhledávání a orientace v textu – osmisměrky, rozšiřování zřakového rozpětí, texty jsou uváděny třikrát, jednou s vyznačenými slabikami a větší velikostí písma, podruhé s nějakým úkolem a třetí text je uveden běžnou velikostí písma a bez vyznačených slabik.

Čtenářské deníky

- rozhlas
- <http://www.rozhlas.cz/ctenarskydenik/portal/?odkud=flash>

LITERATURA - DÍLA

- [Anglické listy](#)
- [Apokryfy](#)
- [Babička](#)
- [Balady a romance](#)
- [Café Cantona](#)
- [Cikáni](#)
- [Černý Petříček](#)
- [Čert a Káča](#)
- [Divá Bára](#)
- [Divoké včely](#)
- [Filozofská historie](#)
- [Gazdina roba](#)
- [Chytrá horákyně](#)
- [Konec nylonového věku](#)
- [Král Lávra](#)
- [Krysař](#)
- [Kytice](#)
- [Listy dvou Janů I - Mistr Jan Hus](#)
- [Listy dvou Janů II - Jan Žižka z Trocnova](#)
- [Má drahá přítelkyně Julča](#)
- [Malostranské povídky](#)
- [Modrá chryzantéma](#)
- [Na Parnas!](#)
- [O dvanácti měsíčkách](#)
- [Ohlas písní českých](#)
- [Ohlas písní ruských](#)
- [Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války](#)
- [Pád rodu Votických](#)
- [Pohádka pošťácká](#)
- [Poklad](#)
- [Pravý výlet pana Broučka do Měsíce](#)
- [Předmluva k prvnímu vydání Domáci kuchařky](#)
- [Případ s dítětem](#)
- [Radosti života](#)
- [Staré pověsti české](#)

Čtenářská gramotnost

- Typografie má vliv na čtenářskou gramotnost u mladších i starších žáků (Gosyová) - zkoumala texty psané patkovým písmem různých velikostí
- Pro ty, kteří trpí dyslexií, existují výzkumy v zahraničí i v ČR (BDA, Balharová) – zaměřeno na typ písma, velikost, barvu pozadí

Přizpůsobení textu pro DYS

- Bezpatkové písmo (Comis Sans, Arial)
- Velikost nejméně 12, lépe 14
- Řádkování 1,5
- Možnost nastavit jiné než bílé pozadí, ideálně žluté a na něm černé písmo
- Ke zvýraznění **používat tučné nebo barevné písmo**
- Na řádek max. 70 znaků

Přizpůsobení textu pro žáky s SPU

- **Nepoužívat kurzívu.**
- Podtržené písmo pouze, když čáru posunete tak, aby nepřetínala žádné písmeno.
- **Nezarovnávat text do bloku**, znesnadňuje orientaci.
- U **odrážek** lépe využívat **číslování**, lépe si pamatují, kam dočetli.
- **Klíčová** slova vyznačit tučně.
- Texty **krátké** a srozumitelné.